

Rimska vojska

seminarska naloga

Literatura:

Apijan: Rimski gra|anski ratovi

Kultura, Beograd 1967

Bari Kanlif: Rimsko carstvo

Jugoslovenska revija in Vuk Kara|i}, Beograd 1980

Peter Conolly: Zgodovina rimske vojske

Mladinska knjiga, Ljubljana 1990

Caesar Gaius Julius: Galske vojne

Založba Obzorja, Maribor 1970

V času rimske republike

Med rimsko republiko se je rimska vojska delila na rimske in zavezniške legije. Vsaka legija pa se je delila se na velite, hastate, princepse in triarije, ki so se združevali v centurije in po dve centuriji v maniple. Poleg tega je imela vsaka legija še nekaj trum konjenice. Do delitev je prišlo, ker so si morali vojaki sami kupovati opravo. Tako so bili najrevnejši veliti, najpremožnejši pa konjeniki.

Oborožitev:

- veliti so bili oboroženi z meči in lahкими kopji, čelado in okroglim ščitom. Služili so kot lahka pehota in sicer 1200 mož na legijo.
- hastausi (mladeniči) in princepsi (možje) so bili oboroženi s mečem in dvema dolgima kopjema *piluma*, čelado, ovalnim ščitom in oklepom - t.j. kovinsko ploščico ali srajco. Bili so glavnina vojske in sicer 2 krat 10 centurij po 60 mož na legijo. Postavljeni so bili najprej hastatusi nato princepsi.
- triariji so bili najstarejši in so bili oboroženi z mečem in dolgo sulico, čelado, jajčastim ščitom in oklepom. Namenjeni so bili kot zadnja bojna črta, za katero so se na novo formirale v boju razbite enote. V napad so šli večinoma v obliki falange.
- konjeniki so bili najpremožnejši Rimljani oz. zavezniki, ki so bili opremljeni z grško sulico (konici na obeh straneh), oklepom, čelado, ki je pokrivala celo glavo, izboklim okroglim ščitom, sedlom in uzdo. Namenjeni so bili za zaščito kril legije. V rimski legiji je bilo 10 trum po 30 mož.

Rimska legija je torej obsegala vsega skupaj 30 maniplov pehote in 10 trum konjenice - torej 4.500 mož, če pa so jo razširili - jo dopolnili z zavezniki, je štela več kot 5.000 mož.

Zavezniške legije so morali tvoriti možje iz Rimu podloženih mest. Po sestavi so bile enake rimskim legijam, imele so le 20 trum konjenice več. Štela je torej okrog 5.100 mož.

Iz zavezniškega sestava so nato izbrali petino pehote in tretjino konjenice. Imenovali so jih extraordinarji in so jih uporabljali za najnevarnejše naloge - kot zaščitnico ali pa kot čelni oddelek pri pohodih.

Poveljstvo:

Senat je izbral dva konzula - vrhovna vojaška poveljnika.

Comita tribuna (vseljudski vladni zbor) je izbral šest vojaških tribunov po legiji. Običajno so bile štiri legije, torej so izbrali 24 tribunov.

Teh šest tribunov je nato imenovalo še 30 izvoljenih centurijonov, ki so imeli poveljstvo nad celim svojim manipлом in ki so spet imenovali 30 imenovanih centurijonov, ki so imeli poveljstvo nad svojo centurijo.

Vsi centurijoni so si nato izbrali se svoje namestnike - *optije*, zastavonoše - *signiferje*, geslonoše - *tesserarije*, trobentače - *cornicente*, inštruktorje, zdravnike...

Poveljstvo nad zavezniki v zavezniški ali razširjeni rimski legiji so imeli trije prefekti. Njim so bile prav tako podrejene trume konjenice, ki so imele vsaka po tri dekurione, ki so imenovali svoje optije.

Nabor:

Naborniki so bili razvrščeni po izkušnosti (novinci, vojaki, prekaljeni, veterani) in po starosti (17-46 let juniores, 46-60 let seniores). Ker je bilo več nabornikov, kot jih je bilo potrebno, je bil izžreban en rod (bilo jih je tristo), iz katerega so bili enakovredno razvrščeni može po legijah, nato drugi, tretji... Tako so nastale štiri legije, ki so službovale od meseca marca do srede jeseni. V primeru osvajalne ali obrambne vojne so može hitro mobilizirali in poslali na kraj boja.

Plačilo:

Rimljani so služenje vojaškega roka gledali kot čast za obrambo posestvi. Zaradi tega so bili vojaki le slabo plačani - dobili so le odškodnino za pot in čas, od katere so odšteli stroške za prehrano in opremo. Največji del zaslužka je tako tvoril plen. Takšen odnos je povzročil, da se je z oddaljenostjo vojne manjšala vojna morala, zato je bila do Marijevih reform rimska vojska primerena predvsem za obrambo države, ne pa za osvajanje novih posesti.

Po Marijevih reformah

Rim se je spustil v Tretjo puntsko vojno, ki pa se je zavlekla, tako da je bila morala rimske vojske, ko je postal Scipion Emilian konzul, že zelo slaba, v Rimu pa so se ljudje izogibali mobilizaciji, zato je bil prisiljen reorganizirati vojsko. Povabil je vse, ki so si hoteli pridobiti denar in rimsko državljanstvo, naj pridejo služiti vojsko.

Marijeve reforme:

- Opustil je zahtevo, da si morajo legionarji iz lastnega denarja kupiti opremo, ki jo je sedaj kupila država.
- Ker so imeli vsi legijonarji kakovostno opremo, je ostal le standardni tip legionarja, ki je bil še najbolj podoben hastatu.
- Tri maniple je združil v eno kohorto, ki je obsegala šest centurij, od katerih je bila vsaka sestavljena iz 100 mož.
- Izginili so imenovani centurijoni, pojavilo pa se je nekaj nižjih činov in primus pilus - prvi centurijon.
- Pratež, ki je spremljal legijo na pohodu, je bil za nasprotnike mamljiva tarča, legionarje pa je zadrževal na pohodu. Marij je namesto njega uvedel mule - eno za osem legionarjev.

- Sovražniki so vržene pilume velikokrat pobrali in jih vrgli nazaj, zato je Marij uvedel pilume, pri katerih je bil kovinski del povezan z lesenim z enim železnim in enim lesenim zatičem. Ta je ob udarcu počil in zato ni bil več uporaben. Cezar jim je zamenjal kovinski zatič z nekaljenim železnim.
- Nekaj let po začetku Marijevih reform so dobili rimsko državljanstvo vsi Italci, ki so živeli južno od reke Pad, zato je izginila razlika med rimsko in zavezniško legijo.

Oborožitev:

Legionarji so bili oboroženi z bronasto čelado, železno srajco, elpsastim oblikovanim ščitom, mečem, lahkim in težkim pilumom, lahko pa še z bodalom; centurijoni so imeli železen oklep in niso imeli pilumov.

Plačilo:

Legionarji so dobivali plačo vsake štiri mesece, poleg tega pa so jim poveljniki redno izplačevali nagrade, da so povečali bojno vnemo in si ohranili njihovo zvestobo.

Nastala je stalna vojska, ki je bila bolj vdana tistemu, ki jo je plačeval, kot pa samemu Rimu. Njena naloga je bila obramba mej, vendar so jo rajši poslali v osvajalne vojne, kar je bila politika naslednjih 300 let.

V času rimskega imperija

Legija:

V času imperija je štela legija 5.500 vojakov. Razdeljeni so bili na devet kohort po 500 mož, ki so vsebovale vsaka šest centurij po 80 mož, in prvo kohorto, ki je štela 800 mož in je bila razdeljena na pet centurij po 160 mož. K njej je pripadal še aquilifer - orlonoša. Po osem mož se je združevalo v kontubernum. Poleg tega je legija vsebovala še 120 do 300 konjenikov namenjenih za izvidniške naloge, razdeljenih v 4 do 10 trum po 30 mož. Skupaj z oskrbovalnim osebjem, zdravniki, kuharji in učitelji je štela celotna legija nameščena v svojem stalnem taboru okrog 6.000 mož.

Oborožitev:

Legionarji so imeli bronasto ali kovinsko čelado, pravokoten izbočen ščit, meč in bodalo, ki pa je po 1.stol.nš. izginilo iz uporabe, ter en ali dva piluma. V tistem času so uporabljali nov tip težkega piluma, ki je imel svinčeno kroglo kot dodatno utež. V Tiberijevem času (14-37 nš.) so začeli legionarji uporabljati členaste oklepe. Centurijoni so imeli oklepe iz lusk, golenjake in bili so brez ščita.

Pomožni oddelki - auxilia:

Mednje so spadali tako lahko do srednje oboroženi oddelki pehote in tudi konjenica. Kot včasih zavezniki so bili sedaj pomožni oddelki namenjeni, da prestrežejo glavnino sovražnikovega udara. Pomožna pehota se je družila v *cohortes auxiliares*, ki so vsebovale 500 (*quingenaria*) ali 1.000 mož (*miliaria*). Ker je legija lahko menjavala pomožne oddelke, ki so bili prilagojeni na način boja in terena, je lahko ostala univerzalna, ti oddelki pa so ji nudili primerno specializiranost.

Konjenica:

Konjenica se je delila na mešane kohorte - *cohortes equitatae* (konjenica in pehota), na legionarsko in krilno konjenico in oddeleke domorodcev, ki so služili kot rezerva. Poleg tega se je delila še na lahko (predvsem Mauretanci; brez sedla, uzde in oklepa), srednje (ovalni ščit, meč, grška sulica, kopja, železna srajca) in težko oboroženo konjenico (*cataphractus* - popolnoma oklepljena človek in konj - 3.stol.nš.). Razdeljena je bila v *alae* po 500 ali 1.000 mož, te pa v trume po 30-40 mož. Vsaki alai je poveljeval perfekt in imela je svoje znamenje - zastavo *vexillum*, trumi pa je poveljeval dekurion, njeno znamenje pa je bil *signum*.

Novačenje:

Legionarje so novačili med rimskimi državljani, ki so se prostovoljno prijaviли, tako, da so ohranjali stalno število 150.000 legionarjev v 28 legijah. Vojaška služba je trajala 20 let, ob izstopu iz vojske pa so dobili nagrado in obdelovalno zemljo.

Med pomožne vojake so vstopali možje brez rimskega državljanstva, služili po 25 let in nato ob izstopu prejeli državljanstvo.

Taktika

Pred bitko so se legije ponavadi razpostavile tako, da so rimske legije tvorile center, zavezniške legije ali pomožni oddelki pa krila, konjenica pa je bila namenjena varovanju bokov. Rimljani so se zanašali predvsem na izkušnost legionarjev in moč legije, zato so se ponavadi pognali naravnost med sovražnike. To njihovo navado je izkoristil Hanibal v bitki pri Kanah, kjer jih spustil mimo in napadel z boka in od zadaj. Scipio pa ga je na isti način premagal v bitki pri Zami, kjer princepse premaknil na krila. Manjši odredi legionarjev, ki jih je premočni sovražnik zalotil na ravnini, so se ponavadi strnili v krog, veterani pa so se včasih poskušali prebiti s taktiko klina.

Inženirstvo

Tabor:

Legije na pohodu so si vsak dan postavile nov tabor. Za to določeni tribun in centurijoni s spremstvom so poiskali raven kraj, po možnosti na griču, v bližini vode in travnika. Nato je tribun označil lego praetorija - poveljnikovega šotorja, ostali pa so glede nanj označili ostala šotorišča. Ko je legija prispela do taborišča, je začelo pol teške pehote kopati zemljo iz jarka, ki so jo nato uporabili za okop, ostali pa so jih varovali pred možnim napadom. Ko je bil okop dograjen, so na njem postavili še palisado iz kolov, ki so bili del legijonarske oprave. Vrat niso imeli. Če je legija ostala dalj časa na enem kraju, so postavili polstalni tabor, ki je bil bolj uterjen, stavbe pa so bile delno lesene, imel pa je tudi vrata. Če se je legija utrdila na enem kraju za več let (obramba mej), je postavila stalni tabor z zidanimi stavbami.

Postavitev tabora je ostala ves čas enaka:

- dve medsebojno se sekajoči glavni ulici (*decumanus maximus, via principalis*) in ena pomožna (*via quintana*)
- prostor za tribune in prefekte med praetorijem in *vio principalis*
- prostor za legionarje pod *vio principalis*
- prostor za extraordinarje, pomožne enote in pretorijance nad praetorijem
- šotori odmaknjeni od okopa za 30-60 metrov, da so bili izven dometa kopij in gorečih puščic

Ohranila pa se je tudi kazen za nebudne stražarje: smrt z linčanjem.

Zavzemanje mest:

Rimljani so mesta zavzemali z obleganjem, ki je bilo lahko povezano z napadom. Mesta so najprej obdali z okopom, na katerem so bili ponavadi zraven palisade postavljeni še stolpi, večimi jarki, ki so jih napolnili z vodo ali priostrenimi koli, luknjami s priostrenimi koli (lilije), za katerimi so se razprostirale še razne pasti (železne konice, jame). Če so se bali napada od zunaj, so naredili isto še na drugi strani taborov, ki so jih postavili za temi ovirami (Julij Cezar je pri obleganju Alesije uspel premagati vojsko 200.000 Galcev, ki so ga napadli od zunaj, in še 80.000 Alesijcev, ki so istočasno naredili izpad).

Za sam napad pa so uporabili katapulte, škorpionje (katapult za puščice), ovne v lopah na kolesih ali pa v stolpih. Poleg tega so še spodkopali obzidje in postavili *agger* (naložena debla do višine mestnega obzidja). Vse naprave pa so v bližini obzidja prekrili s svežimi kožami, da jih sovražnik ne bi zažgal.

Druge gradnje:

Rimljani so gradili ceste vsepovsod, kamor so prišli. Bile so iz večih plasti ter 5-6 metrov široke. Ob straneh je bil odtočni jarek. Poznali so še en tip cest, ki je imel le kolesnice in ki so ga večinoma gradili v gorah (prelaz čez Veliki sveti Bernard). Ceste so služile legijam za

hitrejše premikanje. Za varovanje cest so gradili utrdbe, ki so jih s Hadrianom začeli graditi tudi za varovanje mej. Tako so celo vzhodno mejo, ki je potekala po Renu do Bohna do Regensburga in naprej po Donavi, zagradili z zidom in utrdbami, ob njej pa je imelo v 1.stol.nš. svoj stalni tabor 13 legij. Hadrijan je dal tudi zgraditi pet metrov visok Hadrijanov zid na Škotskem.

Posebni odredi

Pretorijanske kohorte - *cohortes praetoria*:

Namenjene so bile za varstvo vojskovodij in cesarjev na pohodu in v Rimu. Na začetku je 12 liktarjev varovalo konzula, dokler si ni Scipio Emilian, omislil 500 mož za svoje varstvo. Ob koncu republike so imeli takšno spremstvo že vsi vojskovodje. August je povečal pretorijško stražo na 9 kohort (4.500 mož), od tega je tri nastanil v samem Rimu ostale pa v okolici, poveljevala pa sta jim dva pretorijanska prefekta. Njegov naslednik Tiberi je nastanil vse kohorte v mesto in obdržal le enega prefekta. Vitelij (69 nš.) je razpustil pretorijance in namesto njih postavil tri germanske legije (16.000 mož), vendar je Vespazijan, ki ga je nasledil še istega leta, spet ustanovil 9 pretorijanskih kohort, Domicijan (81-96 nš.) pa jih je spet povečal na 10. Konstantin jih je leta 312 nš. dokončno odpravil.

Mestne kohorte - *cohortes urbanae*:

Ustanovil jih je August in sicer za zaščito senata. Poveljeval jim je prefekt. Ker so bile vsega skupaj 3-4 kohorte, ki so štejele 1.500 - 2.000 mož, niso nikoli pomembneje vplivale na rimsko politiko.

Kohorte čuvajev - *cohortes viligum*:

Tudi te je ustanovil August, bile so sestavljene iz inženircev pod poveljstvom enega prefekta, namenjenje pa so bile predvsem za gašenje požarov v mestu Rimu. Bilo je sedem takih kohort, ki so pazile na 14 rimskih mestnih četrti.